

VOIMALAITOKSIA RAKENTAMASSA

Muistelen kevättä 1938, kun Paatsjoella Jäniskoskea rakennettiin ensi kerran. Silloin alue oli suomalaisten hallussa ja oli löydetty Petsamon nikkeli, niin sähkövoimaa tarvittiin. Joen toisella puolella oli käynnissä metsäpaloalueella metsänkylvö, johon minäkin poikasena osallistuin isäni kanssa. Iltasella käytiin aina ostoksilla voimalaitosalueella ja ruokalassa syömässä. Asteltiin ylitse kosken väliaikaisesti rakennettua puusiltaa ja ihasteltiin sukeltajia, kun ne työskentelivät. Eipä silloin tullut mieleenkään, että minäkin rakennan tätä samaista koskea vielä toiseen kertaan. Sillä kuten tunnettua tuli sodat, ja sotien seurauksena voimalaitos tuhottiin ja lopulta menetimme koko Petsamon alueen naapurille.

Vaan rauha teettää paljon hyvää, sillä hyvän naapurisovun myötä rakensimme sotakorvauksena Jäniskosken uudestaan. Ja tähän rakennustyöhön pääsin minäkin 1947. Työskentelin P. Riikolan joukoissa varastolla. Kun voimalaitos valmistui noin kolmen vuoden työnteon jälkeen, saimme kauppasopimuksen puitteissa Rajakosken voimalaitoksen rakentamisen. Täällä työt aloitettiin keväällä 1952 ja työ päättyi 1956. Pienen paussin jälkeen alettiin rakentamaan Kaitakoskea, sillä tämä työ alkoi 11.5.1957. Imatran voima oli voimalaitteen pääasiallisena rakentajana. Kaitakoski oli niin lähellä Jäniskoskea, että vain noin kymmenisen kilometriä niin päävarasto, korjaamot, konttori, pääruokala sekä työväestön asuintilat olivat Jäniskoskella siellä säilyneissä rakennuksissa. Täältä oli linja – autokuljetus Kaitakosken työmaalle venäläisillä linja-autoilla.

Työtä tehtiin kahdessa vuorossa talvella kovassakin pakkasessa, vaan oli se alku ensinnä hankalaa kun saavuttiin tulevalle asuinalueelle Jäniskoskelle. Rajanylitysluvan saivat ensinnä osa varastomiehistä, huolto- ja siivousporukka sekä osa konttorihenkilökuntaa. Jäniskoskella olivat siis pystössä entiset rakennukset, joihin meidän piti majoittua, vaan ne olivat siivottomassa kunnossa, sillä tuuman kokoisia torakoita juoksenteli joka huoneessa ja muutenkin oli likaista. Ei auttanut muu kuin revi ensinnä seiniltä tapetit ja pahvit alas sekä myrkyttää huoneet. Siivousporukalla oli kova urakka, mutta kun ahkerasti teki työtä niin puhdasta tuli ja maalarit tekivät sen viimeisen silauksen. Tämän jälkeen pääsi jopa perheellisetkin majoittumaan.

Kaitakoski valmistui ajallaan, sillä harjakaisia pidettiin 6.11.1958 ja päätösjuhlallisuuksia 9.10.1959. Tämän jälkeen tuli jälleen pieni paussi. Oli neuvottelut käynnissä Ylä-Tuloman voimalaitoksen rakentamisesta ja me odotimme tämän ratkaisua. Tänne ei ollut edes kulkuyhteyttä vaan piti ensinnä rakentaa Rajajoosepin rajasemalta maantie Tuulomalle ja tämän työn sai Oulusta kotoisin oleva yhtiö Vesi-Pekka. Samoihin aikoihin alkoivat voimalaitossopimukset olemaan loppusuoralla ja joihin sopimukseen sisältyi, että piti ensinnä rakentaa naapurin rajavartiojoukoille kasarmialue Rajajoosepin rajan läheisyyteen. Tähän työhön osallistuin minäkin varastomiehenä.

Oli kevättä, lunta vielä metrikaupalla kun ensimmäisessä porukassa minäkin saavuin tulevalle työmaalle. Raja näet ylitettiin 20.4.1961. Katebillari oli puskenut lumesta tieuran auki. Meidän edellä meni kuorma-auto, jonka lavalla oli punaiseksi maalattu jalasmökki, sitten toinen kuorma-auto, jossa oli varastolle kuuluvaa tavaraa, siis sieltä luovutettavaa ensi alkuun tarpeellista tavaraa ja sitten kolme pikkuautoa perässä. Iltapäivällä tuotiin vielä toinen asuntovaunu niin että kaikki pääsi majoittumaan. Näin alkoi sekin kasarmien rakentaminen ja vähän kerrassaan oli työntekijöitä jo lopulla 60 henkeä. Väliaikaista sähkövirtaa meille jauhoi agrikaatti, joka kulutti jumalattoman paljon polttoainetta, jota allekirjoittanut mm. joutui tilaamaan Suomesta.

Kasarmin valmistuttua meillä oli juhlalliset päättäjäiset. Ruokana oli tuoretta siikapaistosta, mistä lie naapurit tuoneet kalansa ja voinsa, jotka oli kauniisti kääritty Praftaan, sanomalehteen. Mutta hyvää se siika oli paistettuna siinä sanomalehtivoissa, kun syötiin ja kalisteltiin maljoja 15.3.1962. Gruusialainen

luutnantti hikkaisi riemusta, että me olemme saaneet hyvän kasarmin. Täältä selvittyämme jatkoimme Tuulomalle, jonne pääsikin jo autoilla ja jossa olivat myös työt alkaneet huhtikuulla 1961. Tämä työ kestitkin lopulle yli neljä ja puoli vuotta ja täällä kerkesi tapahtua jos vaikka mitä. Täällä oli paljon perheellisiäkin ja lapsia niin, että he kävivät täällä kansakoulua. Opettajana oli Reijo Keskitalo. Täällä sijaitsi myös Alko, kaksi kauppaa, ruokala, posti, pankki, elokuvateatteri, poliisi ja tietenkin urheiltiin monella tavalla, vaan osattiin sitä lakkoillakin tarpeen tullen. Kerran meni pääluottamusmiesasiat niin huonoksi, tämä tapahtui 21 – 23.1.1963, että Hampinen joutui alamäkeen ja uudeksi luottamusmieheksi valittiin yli 700 äänestäjän voimalla muurari Raappana. Tämä oli työnjohdollekin mieleen. Näin työmaa rauhoittui ja työt jatkuivat.

Töitä tehtiin jopa kolmessa vuorossa, sillä työmaa oli valtava. Työmaalla liikkui paljon työnhaluista väkeä ollen passien juokseva lukukin pitkälti yli 12 000 vaan moni ei täällä viihtynyt kuin korkeintaan viikon, sillä vaihtuvuus oli suuri. Moni sai myös lopputilin huonosta käyttäytymisestä kuten juopottelusta ja tappelusta niin että poliisikin oli täystyöllistetty. Koska työmaan vahvuus oli parhaimpana aikana kolmen tuhannen nurkilla, niin oli selvää että vapaa-ajan harrastuksia piti olla ja näihin harrastuksiin kuuluivat myös laajat liikkuma-alueet maastossa kalastus- ja marjastuksineen.

Yhtenä kesänä, se oli kesää 1964, sattui hyvä hillavuosi ja täältä lähtikin hillasaavi poikineen kohti Suomea. Kaupat tyhjentyivät ja saaveista sillä yksin postikin välitti 5000 kiloa hilloja Suomeen ja toisen mokoman vei rahtina tavara-autot. Joku hillastaja oli myös niin ovela, että oli tehnyt votkakauppoja naapurin kanssa ja piilotti pullot Suomeen meneviin hillasaaveihin hillojen sekaan. Kalastus sietää myös oman lukunsa sillä kalaa oli ja sitä pyydettiin. Kesäisin isoa siikaa verkoilla, muikkuja kilokaupalla pystöhaavilla nostaan voimalan luukkusalin kaiteen takaa ja isoa lohta salaa Patunakoskesta ja alatunnelista, sillä kaikkea muuta kalaa sai pyytää mutta tuota isoa lohta ei saanut pyytää noista paikoista.

Niin rakennettiin tätäkin voimalaitosta, sillä harjakaisia juhlittiin 13.9.1963 ja luovutusjuhlallisuudet olivat 27.10.1965. Voimalan valmistumisen tupaantulijaisia vietettiin oikein valkoisten liinapöytien ympärillä nautiskellen jopa väkeviä ja lahjoja jaeltiin. Minäkin sain naapureilta haulikon. Eronhetki oli haikeaa sillä lähteä nyt täältä pois ja jättää esimerkiksi täytellinen varastokin tänne, jonka työntekijäkin minäkin olin. Olin melkein viimeisiä täältä poistujia Kalevi ja Pekka Riikolan sekä Esko Peltoniemen kanssa, sillä viimeinen yö tuli nukuttua 30.10.1965. Pitkät parakkirivit ammottivat tyhjyyttään ja kadut jäivät autioiksi, kun me lähdimme. Vilkas suomalainen elämänhyörinä oli lakannut olemasta. Tuuloman kylä jäi odottamaan uusia tulokkaita.

Päiväkirjan mukaan muistellut Veikko